

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Uuraisten kunnanhallitus lausuntonaan esittää ja antaa konkreettisen esimerkin lainvalmistelijoille ja -laatijoille: katso kohta Muut huomiot.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

katso kohta Muut huomiot

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

katso kohta Muut huomiot

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

katso kohta Muut huomiot

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

katso kohta Muut huomiot

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

katso kohta Muut huomiot

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

katso kohta Muut huomiot

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

katso kohta Muut huomiot

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

katso kohta Muut huomiot

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

katso kohta Muut huomiot

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

katso kohta Muut huomiot

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

katso kohta Muut huomiot

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiinne? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

katso kohta Muut huomiot

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

katso kohta Muut huomiot

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

katso kohta Muut huomiot

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

katso kohta Muut huomiot

Muut huomiot

Uuraisten kunnanhallitus lausuntonaan esittää ja antaa konkreettisen esimerkin lainvalmistelijoille ja -laatijoille:

Case Jätehuolto Uurainen

Uuraisten kunta on 3655 asukkaan kunta Keski-Suomessa <https://uurainen.fi>. Järjestäessään itse jätehuollon Uuraisten Kunta ei saanut katettua asiakastuloilla jätehuollon toimintaa eli toimintaan käytettiin lainvastaisesti veronmaksajain rahaa. Esimerkiksi Uuraisten kunnan tilinpäätöksissä vuosina 2011-2014 kunnan itse järjestämän jätehuollon tappiot olivat yhteensä 250 000 euroa. Jätehuollon järjestämiseen itsenäisesti oli rajalliset voima-varat; puutteet jätealan ja sen lainsäädännön tuntemuksessa, puutteelliset henkilöresurssit ja puutteet osaamisessa.

Kunnassa oli kiinteistökohtainen jätehuolto, ja suurin osa kiinteistöistä/talouksista ei säännöllisesti kilpailuttanut alan yksityisiä toimijoita. Jätteiden kierrätys oli vähäistä, ja asian-tuntematonta, esimerkiksi yleisiä jätteiden aluekeräyspisteitä ei käytetty, eikä kyetty hoitamaan asianmukaisesti ja toiminta aiheuttivat tuntuja tappioita.

Kunta aloitti selvitystyön liittymisestä kunnalliseen jätehuolto-yhtiöön, vaihtoehtoina alueella toimivat Sammakkokangas Oy ja Mustankorkea Oy.

Liittyminen kunnalliseen jätehuolto-yhtiöön

Sammakkokangas Oy on kahdentoista kunnan omistama jätehuolto-yhtiö. Yhtiö on perustettu 2003 vuoden lopulla. Varsinainen toiminta käynnistyi 2004 vuoden alussa. Kymmenen vuotta perustamisen jälkeen Uuraisten kunta tuli yhtiön osakkaaksi vuoden 2014 elokuussa aloittaen kuntaosakkaiden ”toisen aallon”; Äänekosken kaupunki liittyi yhtiöön huhtikuussa 2017, Petäjävesi huhtikuussa 2018 sekä Multian ja Hankasalmen kunnat vuoden 2019 lopulla.

Yhtiön omistus jakautuu seuraavasti:

Äänekosken kaupunki 28,105 %

Saarijärven kaupunki 16,876 %

Viitasaaren kaupunki 11,486 %

Pihtiputaan kunta 7,582 %

Karstulan kunta 7,455 %

Hankasalmen kunta 7,163 %

Petäjäveden kunta 5,777 %

Uuraisten kunta 5,216 %

Kinnulan kunta 3,072 %

Kannonkosken kunta 2,527 %

Multian kunta 2,413 %

Kivijärven kunta 2,336 %

Sammakkokangas hoitaa toiminta-alueensa jätteiden keräilyä, käsittelyä, aluekeräyspisteiden ylläpidon, jätekeskus- ja lajitteluasemapalvelut, jäteneuvonnan ja laskutuksen.

Uuraisten kunta liittyi siis Sammakkokankaan osakkaaksi vuonna 2014. Uuraisilla kunnan kilpailuttamaan kuljetusmalliin siirryttiin 1.1.2016 - Sammakkokangas kilpailutti asukkaiden jäteastiatyhjennykset.

Kuljetuskausi 1.1.2016–31.12.2020. L&T Ympäristöpalvelut (Uurainen, osa Saarijärveä)

Kuljetuskausi 1.1.2021-31.12.2024 + optio 12 kk: Ympäristöhuolto Kotilainen Oy (Uurainen, osa Saarijärveä ja osa Äänekoskea)

10 % vähimmäisomistusvaatimus -vaikutukset

Sammakkokangas Oy:n osalta tämä tarkoittaa yhtiön omistusrakenteen purkamista ja toiminnan uudelleenorganisointia, esimerkiksi jakamalla toiminta useampaan pienempään yhtiöön tai hoitamalla tehtävät yksittäisinä kuntina.

Sammakkokangas Oy hankkii mm. kaikki kuljetuspalvelut hankintalain mukaisesti markkinoilta. Yhtiö ei siis kilpaile markkinoilla toimivien yhtiöiden kanssa vaan päinvastoin edistää kilpailua järjestämällä säännölliset kilpailutukset.

Esimerkki Uuraisten kuljetusalueesta: Uurainen ja osat Äänekoskesta ja Saarijärvestä muodostavat yhden kuljetusalueen. Alue hoidetaan yhdellä pakkaavalla jäteautolla. Verrattain harvaan asuttu alue on saatu logistisesti järkeväksi juuri siksi, ettei kuntarajoista ole tarvinnut välittää. Jos esitys vähimmäisomistusvaatimuksesta toteutuu, joudutaan tämä logistisesti järkevä alue pilkkomaan. Tämä tulee nostamaan jätteen kuljetushintoja alueella. Esimerkiksi Uurainen ei yksinään ole houkutteleva markkina-alue.

Kilpailutus on asiakkaan etu hinnoissa ja palveluissa. Elinkeinoelämän järjestön esittämä näkemys, että jäteala in house -yhtiöiden toimesta olisi jotenkin ”sosialisoitu” ja ettei kilpailua esiintyisi, ei pidä paikkaansa Uuraisilla ja jätehuolto-yhtiö Sammakkokankaan toiminta-alueella.

Esitetty siirtymäaika jätehuollon osalta niin sopimusten päättämiseksi kuin omistusjärjestelyille 30.6.2028 loppuun mennessä on liian lyhyt aika. On huomattava, että jätehuollossa on pitkiä sopimuksia, joissa yhteistyökumppani on joutunut investoimaan esimerkiksi kalustoon. Tyypillisesti kuljetusurakoissa käytetään viiden vuoden sopimusaikaa. Sinällään pitkäkään siirtymäaika ei ratkaise aiemmin esitettyjä ongelmia.

Yhteenveto:

- Vaatii kunnalta lisää resursseja, jos hoitavat jatkossa jätehuollon palvelu- ja viranomaistehtäviä itse.
- Hankinnat eivät tehostu, vaan sirpaloituvat lukuisille toimijoille.
- Edut yli kuntarajojen ulottuvasta yhteistyöstä menetetään.
- Kustannusten nousu -> kuntalaiset maksavat.

Ongelma ja esitys sen ratkaisuksi:

Kuka hoitaa Uuraisten ja pienten kuntien jätehuollon mikäli 10 % vähimmäisomistusvaatimus kirjataan lakiin? Jätteen käsittelypalveluiden ja kuljetusten järjestämisen, aluekeräyspisteiden ylläpidon, lajitteluasemapalvelut, jäteneuvonnan ja laskutuksen. Se iskee juuri pieneen kuntaan kuten Uuraisten kuntaan, jolla on puutteelliset resurssit hoitaa jätehuolto itsenäisesti viitaten kokemukseemme. Se iskee juuri pieneen kuntaan, mikä ei yksinään ole kiinnostava markkina-alue.

Jätehuoltoa on saatu yhdenmukaistettua niin kunnallisen jätehuoltoyhtiön alueella kuin valtakunnallisestikin –esitetyn hankintalain muutosten myötä tämä hyvä kehitys pysähtyisi. Uuraisten kunta kieltäytyy palaamasta lainvastaiseen tilanteeseen, mikä vallitsi ennen liittymistä kunnalliseen jätehuoltoyhtiöön. Täten tilanne on verraten poikkeuksellinen, sillä valmisteilla on lainsäädäntö, jota tietyltä osin on mahdotonta hyväksyä.

Kunta pitää hankintalakiin esitettyjä muutoksia pääsääntöisesti tarpeellisina.

Lakiesitykseen esitämme muutosta, että 1) ensisijaisesti jätehuolto tulee jättää koko 10 % vähimmäisomistusvaatimuksen ulkopuolelle tai 2) toissijaisesti 10 %:n vähimmäisomistusvaatimusta on muutettava niin, ettei se koske alle 10 000 asukkaan kuntia erityisesti tietyillä yhteiskunnan toimivuuden kannalta elintärkeillä palvelualueilla kuten jätehuoltoalalla.

Lievonen Pasi
Uuraisten kunta